

La difusió científica entre estudiants. Perspectives i experiències d'Estudiantes por la Mejor Evidencia

Júlia Gómez Puig¹, Milton A. Romero-Robles², Andrés Viteri-García³, Nicolás Meza⁴

¹Universitat Autònoma de Barcelona, Unitat Docent Hospital de Sant Pau, Barcelona; ²Universidad Nacional del Santa, Escuela de Medicina, Nuevo Chimbote, Perú; ³Centro de Investigación de Salud Pública y Epidemiología Clínica (CISPEC), Universidad UTE. Quito, Ecuador; ⁴Centro Interdisciplinario de Estudios en Salud (CIESAL), Universidad de Valparaíso, Viña del Mar, Xile.

Què és ExME?

Estudiantes por la Mejor Evidencia (ExME) (Figura 1) és una xarxa d'estudiants de ciències de la salut, procedents de països hispanoparlants, interessats en aprendre més sobre pràctica en salut basada en l'evidència (PSBE).

El producte principal d'aquesta iniciativa és el lloc web i el blog d'ExME (<https://exme.cochrane.org/>) (Figura 2), un espai interactiu en què els estudiants prenen el rol actiu com a autors de noves entrades, o bé tradueixen o revisen publicacions escrites per altri. Així, futurs professionals sanitaris aprenen de forma dinàmica sobre la PSBE, alhora que comparteixen i aprenen col·lectivament. Amb el lema "Per estudiants, per a estudiants", ExME l'escriuen i llegeixen professionals en formació.

Els articles que es publiquen al blog d'ExME busquen respondre preguntes com: què és la pràctica basada en l'evidència?, com s'aplica? o quins recursos hi ha disponibles per a aprendre'n més?, entre d'altres. Paral·lelament, alguns articles citen recursos útils i eines per optimitzar la recerca i la valoració crítica basades en l'evidència. Per altra banda, ExME també promou les activitats de la Xarxa Cochrane Iberoamericana (simposis, congressos i altres activitats), en què estudiants d'arreu poden reunir-se, assistir a ponències, presentar els seus projectes, formar grups de col·laboració, etc.

Des dels seus inicis el novembre de l'any 2020, ExME ha volgut ser un espai de trobada per a estudiants de totes les ciències de la salut (per exemple, odontologia, infermeria, fisioteràpia, logopèdia, medicina, epidemiologia,

FIGURA 1. Logotip d'Estudiantes por la Mejor Evidencia

gestió en salut, bioquímica, etc.) i de tots els nivells formatius (grau universitari, residència mèdica, màsters i doctorats, inclosos professionals i acadèmics que consideren que la seva formació continua durant tota la seva carrera). La necessitat d'un espai on siguin els estudiants els qui aportin el coneixement i la difusió científica fou la pedra angular perquè el Centre Cochrane Iberoamericà (ubicat a l'Hospital de Sant Pau de Barcelona) i la Universidad UTE (Ecuador) llancesin aquest projecte, dirigit especialment a la comunitat hispanoparlant. En aquests dos anys, altres institucions s'han adherit a aquest esforç: actualment comptem amb socis institucionals tals com la Universidad de Valparaíso (Xile) i la Fundación Epistemonikos (Xile), amb membres d'ambdues dins el Comitè Coordinador d'ExME.

Més que un blog: la nostra xarxa internacional de col·laboradors

ExME compta amb iniciatives homòlogues a Europa i Amèrica, que s'influencien mútuament. Avui en dia existeixen *Students for Best Evidence* (S4BE) (<https://s4be.coc->

Correspondència: Nicolás Meza
<https://orcid.org/0000-0001-9505-0358>
Adreça electrònica: nicolas.meza@uv.cl

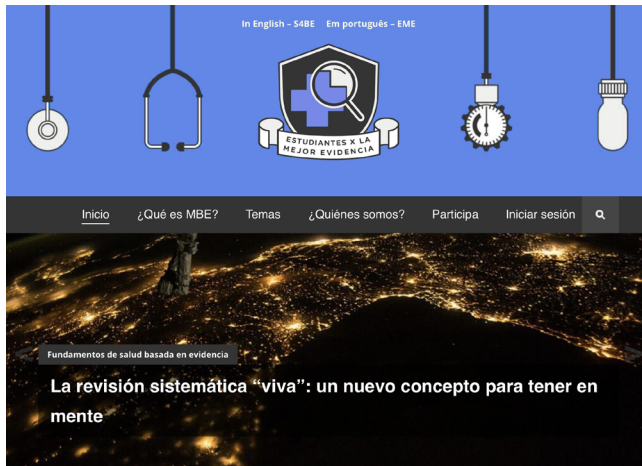

FIGURA 2. Lloc web d'Estudiantes por la Mejor Evidencia: <https://exme.cochrane.org/>

hrane.org/), per a la comunitat angloparlant, i *Estudiantes para Melhores Evidências* (EME) (<https://eme.cochrane.org/>), per als estudiants de parla portuguesa.

ExME no seria possible sense els més de 50 col·laboradors que han participat en processos de redacció, traducció, revisió, difusió i coordinació de la iniciativa. Actualment compta amb col·laboradors de 7 països, que han redactat 27 publicacions originals i 30 articles traduïts.

Per a fer possible la iniciativa, ExME s'organitza a partir d'un Comitè Coordinador, que és un grup d'estudiants que han assumit responsabilitats específiques a llarg termini i que es reuneixen mensualment, de manera remota ja que tenen diferents nacionalitats, per comunicar i treballar les necessitats i contingències del blog al llarg del temps. Es poden veure els membres del Comitè Coordinador al següent enllaç: <https://exme.cochrane.org/comite-coordinador-exme/>.

Aquest Comitè està format per: Equip de Nou Contingut, amb Nicolás Meza de la Universidad de Valparaíso (Xile), i Luis Ortiz, de la Pontificia Universidad Católica (Xile); Equip de Traducció, a càrrec de Milton A. Romero-Robles, de la Universidad Nacional del Santa (Perú); Equip Tècnic, portat per Júlia Gómez Puig, de la Universitat Autònoma de Barcelona (Espanya); Equip de Comunicacions i Difusió, dirigit per Ana Beatriz Pizarro, de la Pontificia Universidad Javeriana a Bogotà (Colòmbia); Equip de Revisions, portat per Rocío Fuentes, de la Universidad de la Frontera (Xile); i un equip general de Coordinació, amb Sofia Ardiles, de la Universitat Autònoma de Barcelona (Espanya), i Rocío Fuentes, i que fins recentment incloïa Andrés Viteri, de la UTE (Equador). Tota aquesta feina és possible gràcies al suport de la Fundació Epistemonikos, amb Francisca Verdugo (Xile), i del Centre Cochrane Iberoamericà i els seus membres: Xavier Bonfill, Yasmín García i Gonzalo Casino, com a membres

més actius, i Marta Gorgues, Victòria Leo i Andrea Cervera, que hi van participar en els inicis.

ExME per als estudiants: sentit crític i practicitat

Els estudiants que col·laboren amb ExME formen part d'un equip compromès amb la valoració crítica de l'evidència i la utilitat que té en la població. Tant la redacció de nou contingut com la seva traducció conviden autors i lectors a analitzar l'evidència en salut, per fer servir aquesta informació en àrees com la prevenció, el diagnòstic, el tractament i el seguiment de pacients en diverses patologies.

La valoració crítica de l'evidència forma part de l'aprenentatge actiu, indispensable per a la formació de professionals de la salut competents a l'àrea clínica i en salut pública. La importància de desenvolupar habilitats bàsiques en recerca, anàlisi i aplicació de la informació científica és especialment important durant emergències sanitàries, com la present pandèmia de covid-19. En conseqüència, els professionals sanitaris poden prendre decisions fonamentades que tinguin com a resultat el benefici més gran i la minimització dels riscos.

La involucració dels estudiants en programes de capaciació en recerca com ExME, que impliquen la redacció o la traducció d'articles científics, els apropa a la PSBE com a futurs sanitaris. Aquest procés promou la seva confiança i permet que desenvolupin les seves habilitats crítiques. En aquest context, ExME proporciona una oportunitat especial per a estudiants que s'inicien a l'àrea de la recerca, essent una plataforma que els ofereix eines d'aprenentatge i seguiment de les seves activitats.

Tant les tasques de nou contingut com de traducció són revisades per experts temàtics, de manera que es proporciona una retroalimentació constructiva als estudiants autors i se'nforteix el pensament crític i la percepció de la salut basada en l'evidència.

Adicionalment, participar a ExME de forma continuada, ja sigui en redacció, traducció o coordinació, és una tasca que permet a l'estudiant madurar la seva interacció amb l'evidència. Nicolás Meza, membre del Comitè Coordinador i editor al *BMJ Evidence-Based Medicine*, relata la seva experiència com a estudiant que participa a ExME: "Em vaig unir al Comitè Coordinador com a editor de nou contingut quan estava finalitzant els meus estudis a la Facultat de Medicina l'any 2020. Des d'aleshores, el procés m'ha semblat força fructífer, ja que m'ha permès expandir les meves xarxes i l'abast de les meves competències en escriptura i edició científica, alhora que m'ha donat un espai per aprendre de les habilitats dels altres col·laboradors. ExME ha estat una experiència de treball en equip molt important en la meva formació inicial". Una altra membre coordinadora, Júlia Gómez Puig, exposa que "ExME és per a mi un aprenentatge a la medicina basada en l'evidència

que proveeix una idea més tangible de la pràctica mèdica ben fonamentada. En aquests dos anys he pogut desenvolupar capacitats complementàries a l'ofici mèdic, com ara treball en equip, pensament crític i creativitat. Participar a ExME amplia les perspectives de l'estudiant sobre els seus possibles recorreguts professionals i la seva relació amb la literatura científica”.

ExME es presenta, doncs, com una comunitat col·laborativa, conformada per una xarxa d'estudiants i professionals de la salut amb interessos comuns i els dona la possibilitat de treballar conjuntament, en un ambient assertiu i responsable.

ExME per a la docència: múltiples usos a l'aula

El blog d'ExME és una eina didàctica que el docent pot aplicar a l'aula. El seu format és dinàmic i el contingut és pragmàtic, sempre orientat a la pràctica i escrit en un llenguatge senzill, que el fa comprensible per a lectors de qualsevol nivell. Així, el blog és un recurs d'aprenentatge molt positiu que aporta a l'estudiant una perspectiva més propera de la importància de la recerca, la cerca en bases de dades, l'estadística, l'epidemiologia i la salut preventiva. Aquestes són temàtiques que han de formar part de tota pràctica clínica perquè sigui més justa, segura i beneficiosa. La creació d'iniciatives com ExME respon a la necessitat de formar els nostres futurs sanitaris en aquest coneixement. A continuació, s'exposen algunes propostes per aplicar ExME a la docència.

1. Lectura d'articles senzills introductoris

Llegir articles del blog a classe per introduir un tema és una bona manera de presentar-lo a l'alumne, gràcies al seu llenguatge senzill. Fer-ho permet crear un espai interactiu on debatre, comentar, preguntar i involucrar-se sobre la salut basada en evidència. Aquesta metodologia converteix l'estudiant en un membre actiu de la pròpia formació acadèmica. Això és necessari ja que l'alumne del segle XXI prefereix aprendre de manera dinàmica, estimulante i amb aplicació pràctica.

2. Redacció d'una entrada com a treball per a l'aula

Una altra proposta didàctica és la redacció d'un article per a ExME com a treball per a una assignatura. Aquesta ja s'ha fet servir amb èxit a les aules de medicina de l'Hospital de Sant Pau (Universitat Autònoma de Barcelona) on, aquest 2022, alumnes de tercer any de medicina van redactar per parelles tres articles sobre pràctica clínica basada en l'evidència, per iniciativa del professor, el Dr. Xavier Bonfill. Aquest és un exercici que va estimular el desenvolupament del pensament crític i d'habilitats en la recerca d'informació i la identificació de biaixos o de pràctiques mèdiques sense evidència.

3. Integrar estudiants a la iniciativa

En tercer lloc, incentivar els estudiants a escriure o traduir a ExME de forma continuada contribueix al seu recorregut professional, ja que aquesta és una porta d'entrada a la Col·laboració Cochrane. A més d'obtenir un reconeixement com a membre Cochrane, l'estudiant entra en contacte amb altres col·laboradors arreu del món, amb l'opció de fer intercanvis formatius entre països, fet que amplia el seu horitzó d'una manera tan necessària actualment.

4. Conèixer eines d'avaluació de l'evidència

La pàgina ExME també cita recursos útils per als estudiants, que poden aprendre a utilitzar a classe. Entre ells, la Cochrane Library (<https://www.cochranelibrary.com>) o Cochrane TaskExchange (<https://taskexchange.cochrane.org>), així com eines per a la valoració de biaixos i evidència, com All Trials (<https://www.alltrials.net/>) o Evidències Covid-19, totes dues de Cochrane Iberoamèrica (<https://es.cochrane.org/es/recursos/evidencias-covid-19>).

5. Promoure el pensament crític fora de l'aula

Finalment, a les xarxes socials d'ExME (<https://twitter.com/estudiantesxme>; <https://www.instagram.com/estudiantesxme/>; <https://www.facebook.com/EstudiantesxME/>) es publiquen apunts (*posts*) basats en els seus articles, situant-se així encara més a prop de l'estudiant. Suggestir als alumnes que llegeixin ExME a les xarxes socials fa possible la seva interacció amb l'evidència fora de l'aula i d'una manera més personal i social.

Procés de creació i publicació d'un article: de la idea a l'apunt

La porta d'entrada a ExME és un breu formulari que recull informació rellevant per identificar la persona i encarrila les inquietuds i els interessos del nou col·laborador. Tot seguit, l'equip respectiu es posa en contacte amb l'interessat via correu electrònic per començar l'elaboració de contingut nou o la traducció de material al castellà. Els coordinadors ajuden l'autor per afinar el detall del títol i el contingut a treballar en un primer esborrany. Posteriorment, el primer esborrany és sotmès a dues rondes de revisió per experts temàtics en la matèria —coordinats per l'equip de revisió—, per adequar-ne el contingut en forma i fons, i així obtenir els productes finals amb ajuda de l'Equip Tècnic i l'Equip de Difusió, que són: l'entrada de blog al nostre lloc web i la difusió a través d'altres plataformes de xarxes socials mitjançant càpsules d'informació o infografies.

Col·laborar a ExME: senzill, accessible i recompensat

Com que és un format blog i disposa de perfils en xarxes socials, ExME és una iniciativa accessible, amb la qual els

estudiants, professors i investigadors poden posar-se en contacte a través d'aquestes plataformes o, directament, via correu electrònic (coordinacion.exme@cochrane.es). El nivell de participació del col·laborador o col·laboradora depèn de la seva disponibilitat, però sempre és re-compensat amb un sistema de punts per a col·laboradors Cochrane (<https://www.cochrane.org/old/join-cochrane/cochrane-membership-thresholds>) i s'assegura la qualitat dels articles gràcies a processos de revisió d'experts.

A més, l'autor o autora disposa d'un perfil propi a la pàgina web, al qual els lectors accedeixen des dels seus articles, que es crea a partir del formulari de registre.

Conclusió

Estudiants, professors i col·legues! Us convidem a ser part d'aquesta iniciativa, perquè la pugueu incorporar en els vostres processos d'aprenentatge, tasques docents i pràctica sanitària. A ExME trobareu una plataforma per a les vostres inquietuds, desplegada en diferents eixos temàtics i en una infinitat d'activitats possibles, que duen a la conformació de massa crítica, a l'elaboració de grups de treball i xarxes de col·laboració, i —per què no— d'activisme científic davant l'espessa boira de notícies falses i mala utilització de la informació disponible que marca la nostra època.